

חברי המערכת: הרב אריאל סגרון והרב אליהו סעדון

גליון מס' 38 | נמסר א' טבת תש"פ

השיעור השבועי של מו"ר הגאון הגדול רבי דוד יוסף שליט"א מתקיים בימי ראשון בבהמ"ד יחווה דעת רח' אגסי 1 י-ם בשעה 20:15

פרשת ויגש

ענייני קריאת התורה בשבת

נושאי השיעור: הוספה על מנין העולים לתורה בשבת | מפטיר עולה למנין שבעה | לעלות לתורה פעם בחודש | עליה לתורה למחלל שבת | ספק בספר תורה וחזקת כשרות בו | בדיקת מחשב בסת"ם | כמות העולים המוסיפים בשבת | הוספה על מנין העולים ביום טוב וביום הכיפורים.

א. מעלים שבעה עולים ואם רצה מוסיף

כתב מרן בשלחן ערוך (סימן רפב ס"א) ז"ל: 'מוציאין ספר תורה וקורין בו שבעה, ואם רצה להוסיף, מוסיף'. ע"כ. ומקור הדין להוסיף על העולים מבואר במשנה במסכת מגילה (כ"א): 'בשני וחמישי, ובשבת במנחה, קורין שלשה וכו', בראשי חדשים ובחולו של מועד קורין ארבעה, אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן וכו', ביום טוב חמשה, ביום הכפורים ששה, בשבת שבעה, אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן. ע"כ. והיינו שמותר להוסיף על העולים לתורה בשבת.

והנה הדין הוא שבשבת מותר להוסיף על העולים הוא מפני שבשני וחמישי שמותרין בעשיית מלאכה, וחולו של מועד מותר במלאכת דבר האבד וחכמים חששו מפני ביטול מלאכה ולכן אמרו שאין להוסיף. לעומת זאת בשבת שאין עושים בו מלאכה לכן מותר להוסיף. ולהלן יבואר הדין ביום טוב ויום הכיפורים.

ואמנם לגבי שבת ביאור המשנה הוא מוסכם וכמו שנתבאר, אולם יש צד אחר לאסור זאת. שהנה כתב הרשב"ץ (שו"ת תשב"ץ ח"ב סימן ע בהגה) שיש לאסור להוסיף על העליות, משום שמשנה זו נכתבה על ידי רבי יהודה הנשיא שהוא מחכמי המשנה, ומנהגם היה שהעולה הראשון מברך ברכה ראשונה, והאחרון מברך ברכה אחרונה, ובאמצע אפשר להוסיף כיון שאינו מוסיף על הברכות. אך בזמננו שכל אחד ואחד מברך לעצמו ברכה ראשונה ואחרונה, יש מקום לומר שלא נאמרה הלכה זו.

על המנהג שהיה נהוג בזמנם הפני יהושע (מגילה כג.) מוסיף, שכל עולה היה אומר "ברכו את וכו'", אך ברכה היו מברכין רק הראשון והאחרון. ותקנה זו שכל עולה יברך ברכה ראשונה ואחרונה על עליית עצמו נתקנה רק בזמן הגמרא, והגמרא מבארת שהוא מפני הנכנסין ומפני היוצאין (מגילה כ"א). דהיינו, שאם יבוא אדם באמצע העליות ויראה שלא מברכים ברכה ראשונה, כיון שלא היה שם מתחילה, וכן לבסוף אם יצא אחד לפני סיום הקריאה כולה ויראה שלא בירכו לאחר הקריאה של כל אחד, ויבואו לחשוב שאין מברכין על התורה בתחילה, או בסוף לפיכך תיקנו שכל עולה יברך בעצמו.

וכדברי הרשב"ץ כתב בנו רבינו שלמה בן שמעון (שו"ת רשב"ש סימן תא ותכט), והרשב"ץ כתב עוד, שבאחת קהילות ספרד עשו חרם שלא להוסיף על העולים!

ב. יש מהאחרונים שחששו לדברי הרשב"ץ

והנה השלחן ערוך אינו פוסק כדברי הרשב"ץ וכמו שנתבאר. וכן הרמב"ם

(פי"ב מהלכות תפילה הט"ז) כותב שניתן להוסיף על העליות וכפשוט דברי המשנה. ובזמנם כבר נהגו כזמננו, שכל אחד מהעולים מברך לעצמו ברכה ראשונה ואחרונה, ובכל זאת לא פסקו כדברי הרשב"ץ.

אולם בתקופת האחרונים היו הרבה גדולים שחששו לדברי הרשב"ץ. וכדוגמת הגאון כנסת הגדולה (שיורי כנסת הגדולה סימן תרפד הגהת בית יוסף אות ז) שכותב שרק במקום הצורך כגון שיש חתן או ברית מילה שמוותר להוסיף, אך סתם כך אין להוסיף. וכן כותב המגן אברהם (סימן רפב סק"א) שכשיש צורך גדול אפשר להקל.

לעומת זאת הגאון מוילנא (מעשה רב אות קלב) היה נחרץ כדברי הרשב"ץ שאין להוסיף כלל על העליות, וכך נהגו בבית הכנסת שלו שלא להוסיף על שבעה עולים כלל. וכן דעת שו"ת 'זרע אמת' ח"ג (חאו"ח סימן כח) והמטה יהודה (סימן רפב סק"ב), ועוד.

ובשלחן ערוך הרב כותב גם כן כדברי כנסת הגדולה והמגן אברהם שרק במקום צורך גדול ניתן להוסיף, אולם נכדו ה'צמח צדק' כותב (שו"ת חאו"ח סימן לה) שמעולם לא הוסיפו אצלו בעליות של שבת.

ג. הראשונים לא סברו כהרשב"ץ

לפני כשלוש מאות שנה חי הגאון רבי יעקב פאראגי שהיה רב באלכסנדריה שבמצרים והוא כתב בנושא הזה תשובה, ושלח את התשובה הזו לחבירו רבי אברהם הלוי שהיה מחכמי וגדולי מצרים מחבר הספר שו"ת 'גינת ורדים'. ורבי יעקב פאראגי כינו אותו 'הרי"ף' [היו כמה רבנים שכינו אותם בשם זה, מלבד רבינו יצחק אלפסי - הרי"ף בעל ההלכות, היה את רבי יאשיה פינטו בעל פירוש הרי"ף על העין יעקב, והיה את הרי"ף הזה]. ובתשובה זו טען טענות חזקות נגד הסוברים שאין להוסיף על העולים. ובין היתר האריך להוכיח שאין זו דעת הרמב"ם והשלחן ערוך בלבד, אלא כמה ראשונים כותבים כן בפירוש (ונדפסה תשובה זו בשו"ת גינת ורדים כלל ב סימן כג).

והביא ראייה ניצחת לכך, שהנה בגמרא (שם) איתא מחלוקת לגבי מפטיר אם עולה למנין שבעה או לא. דהיינו האם השביעי הוא המפטיר או שמעלים שבעה, ואחר כך מעלים את המפטיר. שהנה כל הקריאה של המפטיר בתורה היא מפני כבוד התורה, דהיינו שאין זה ראוי שיעלה רק להפטיר בנביא ולא יקרא בתורה גם כן, וכמבואר בגמרא שם. והתוספות (ד"ה כיון) והרא"ש (שם) ועוד ראשונים כותבים שאמנם להלכה מפטיר עולה למנין שבעה, אך בכל זאת עושים אותו שמיני, והסיבה כיון שכשיש מחלוקת אם אפשר בקלות לעשות ככולי עלמא, כך עדיף. דהיינו שאמנם מצד אחד צריך

לדעת את ההלכה וכדי שכשתהיה לו בעיה יידע כיצד לפטור, אך מאידך גיסא עדיף לאדם שלא תהיה בעיה כלל.

וממילא אם מעלים את השמיני למפטיר, אם לדעת הסוברים שאין עולה למנין שבעה כך הוא צריך להיות, ואילו לדעת הסוברים שאינו עולה למנין שבעה אז מוסיף הוא על העליות. והנה הרי כל הראשונים שכתבו את דבריהם הללו, היה זה לאחר זמן הגמרא, ולאחר שכבר היה נהוג שכל עולה מברך לעצמו, ומוכח להדיא שלא היתה דעתם כהרשב"ץ, ומותר להוסיף על העולים גם בזמן הזה.

ד. ברכות התורה משום 'כבוד התורה'

ועל עצם טענת הרשב"ץ, שכל מה שנאמר שמעלים מוסיף לשבעה עולים הוא בזמנם שהראשון היה מברך ברכה ראשונה והאחרון מברך ברכה אחרונה, ומה שאנו עושים היום שכל אחד מברך ברכה בפני עצמו על זה לא נאמר שאפשר להוסיף, כתב הרי"ף להשיב שאין זה נכון, שהנה אם אדם בא לבית הכנסת מאוחר, וברך ברכות התורה, וכשסיים את הברכה האחרונה של ברכות התורה קראו לו לעלות לתורה, הלכה היא שחוזר ומברך כשעולה לתורה, למרות שלפני רגע בירך ברכה זו בברכות התורה. משום שברכות התורה שמברך בבוקר הם ברכת המצוות, לעומת זאת ברכת התורה שמברך כשעולה לתורה הן משום 'כבוד התורה', כיון שחכמים קבעו את צורת העליה לתורה על ידי שמברך ברכות התורה זהו כבוד התורה, ואינה קשורה למצות לימוד תורה.

ואם כפי המתבאר, שברכת התורה לעולה לתורה היא משום 'כבוד התורה', מאי איכפת ליה אם יעלו שבעה עולים או יותר?! בכל מקרה לא יהיה בה משום ברכה לבטלה.

ה. להקפיד לעלות לתורה פעם בחודש

בספרי האחרונים נטענה טענה נוספת להצדיק את טעם האומרים שיש להוסיף עליות לתורה בשבת. שהנה, בבית הכנסת שלנו 'יחווה דעת' יש ששה מנינים, ובכל מנין מוכרים את העליות במחיר השווה לכל נפש, ומי שלא יוכל לעלות במנין זה יעלה במנין השני. אולם יש בתי כנסיות גדולים שמתפללים בהם כמה מאות אנשים במנין אחד, ובכל שבת שעולים שבעה, כפול 50 שבתות בשנה, עולה שביית כנסת שיש בו שלוש מאות וחמישים איש כל אחד יכול לעלות פעם בשנה ואולי פעמיים, והרי כתוב בספרים שכל אחד יעלה לתורה פעם בחודש, כך כתוב בספר ראשית חכמה (תוצאות חיים אות צח) שהיה מקובל גדול, וכן בספר אמת ליעקב אלגאזי (דין עליית קריאת ספר תורה אות כא) וכן כותב החיד"א בספרו לדוד אמת (סימן ה אות כא) וכן כותב הבן איש חי (ש"ב תולדות אות כ).

לכן יש לומר שבמקומות כאלו אין להם אלא להוסיף בכל שבת כמה עולים כדי שיתאפשר לכל אחד לעלות לתורה פעם בחודש, וכמו שנתבאר.

אני תמיד מתפלל למה העליות בבית הכנסת שלנו הם כל כך בזול, וכי כל האנשים עלו לתורה שאינם רוצים לעלות?!

אאמו"ר מרן זצוק"ל היה משתדל לעלות בכל שבת ובכל שני וחמישי, ולא היה מוותר על זה, והיה מבקש לעלות לתורה כמה שיותר, ומאז קטנותי אינני זוכר שבת אחת שלא עלה בה לתורה, ובזמנו כשהיינו גרים בתל אביב, היה מתפלל בבית הכנסת גדול מאוד, ואמר להם בתחילה בפירוש, שאם הם רוצים שיתפלל אצליהם בכל שבת צריכים הם להעלותו לתורה בכל שבת! והם נענו לכך בכבוד.

בתחילה היה עולה לתורה לעליית שישי, לאחר מכן, בשנים המאוחרות יותר כשבא לשכונה שלנו 'הר נוף' שינה ממנהגו והתחיל לעלות לתורה לעליית מפטיר, ואמר על כך, שהנה המנהג הוא שבשבע הפטירה של אב או אם עולים לתורה בעליית מפטיר, וזה דבר חשוב על פי הקבלה, ובאמת במקום שיש מנין אחד יש להשאיר עליה זו לאותם שאביהם או אימם נפטרו בשבוע זה, אולם בבית הכנסת 'יחווה דעת' שהוא מקום פרטי ובנינו אותו בעצמינו ב"ה, יכול אני לדרוש את עליה זו לעצמי, ומי שחשוב לו לעלות למפטיר הלא יכול הוא ללכת למנין אחר בבית הכנסת, ואינו צריך להתפלל עימי. והיה מקפיד על כך מאוד, וכששאלתי אותו מפני מה עושה כן? השיב שמכיון שיש בהפטרה שבע ברכות, וחסר לנו כמה ברכות בשבת שבביל מאה ברכות, ובכך שאני עולה לתורה אני מרוויח בבת אחת שבע ברכות!

ומי שזוכר בשנת תשנ"ד כשבא לגור כאן היה עולה לתורה לעליית מפטיר ואחר כך היה נשאר להיות חזן בתפילת מוסף ובכך הוא מרוויח שבע ברכות נוספות של חזרת מוסף.

ו. מנין מצומצם

היו שהתפלאו על בעל התניא והגאון מוילנא שסברו שאין להעלות מוסיפים על שבעת העולים לתורה בשבת, שהיאך יקיימו המתפללים שם דין זה לעלות לתורה פעם בחודש, והתברר שהם היו מתפללים עם כמות מתפללים קטנה ביותר, ורק יחידי סגולה זכו לכך, וממילא אין חשש מצד זה [ראה שו"ת בנין שלמה סימן כ].

ז. חיוב גמור לקרוא עם הבעל קורא

ובספר אליה רבה (סימן רפב) כתב עוד שיש להוסיף עולים שהרי כתוב בשלחן ערוך (סימן קמד ס"ב) שכל עולה לתורה חייב לקרוא מילה במילה עם הבעל קורא, ואין בזה דין של שומע כעונה, ותפקידו של הבעל קורא לתורה הוא לעזור לו כיון שאינו בקיא בדקדוק ובטעמים, אך לא לקרוא במקומו. וכותב מרן השלחן ערוך, שמי שעולה לתורה ואינו קורא עם הבעל קורא ברכותיו לבטלה!

והנה, אם עלו לתורה ששה עולים, והעולה השביעי הוא עם הארץ ואינו אומר את המילים עם הקורא, ממילא ברכותיו הינם לבטלה, וממילא עלו לתורה רק ששה עולים, ולכן אפשר להוסיף כדי שלא יחסר משבעה עולים, ומשום כך יש לומר שמתור.

ח. לקרוא קריאה שקרא כבר

ויש עוד טענה בענין זה, שהנה כאן בשכונתנו המתפללים הם שומרי תורה ומצוות יראים ושלמים, לעומת זאת, בהרבה מקומות המצב שונה, וקרוב לודאי שחלק מהשבעה עולים אינם שומרי תורה ומצוות ומחללי שבת בפרהסיא, ומצוי הדבר כשהם באים כשנוגד בן והברית בשבת, ועל מצוה זו הוא מקפיד, ודאי שאיננו יכולים להימנע מלהעלותו לתורה, הלא הוא יתבייש. וכמו כן באדם שבנו נכנס לעול תורה ומצוות, ושלח את בנו ללמוד את הפרשה אצל רב, ובבוקר יום השבת באים לבית הכנסת עם רכב ה"י, ושניהם רוצים לעלות לתורה, הלא איננו יכולים לומר להם שלא יעלו כיון שהם מחללי שבת, אנחנו צריכים לקרב ולא לרחק.

ובאמת במצב שכזה כדאי מאוד לקרא לאותם מחללי שבת העולים לתורה בקריאה שאינה חדשה, דהיינו בקריאה שקרא כבר וחוזר עליה כעת, וכמו שעושים בשמחת תורה, וכדעת מרן השלחן ערוך (שם ס"ב) שכתב וז"ל: מותר לקרוא עולים הרבה אף על פי שקרא זה מה שקרא זה וחוזר ומברך ואין בכך כלום. ע"כ.

וזכרתי שאאמו"ר מרן זצוק"ל בא לגור ב'רחביה' ופתחנו בית כנסת בבית, ואני הייתי צריך לחלק את העליות לתורה, ובשבוע השני בא להתפלל אחד השכנים בבנין שהיה מחלל שבת בפרהסיא, ושאלתי את אאמו"ר אם לתת לו עליה, שהלא הוא מחלל שבת בפרהסיא. ואאמו"ר אמר לי כן! תתן לו עליה. ואז אאמו"ר שהיה הקורא בתורה חזר לו על הקריאה שקרא כבר. ובעולה שלאחריו, אאמו"ר חזר שוב על קריאה שקרא כבר, כדי שהשכן ההוא לא יחשוד שמשוהו אינו כשורה.

ולאחר קריאת התורה אאמו"ר ביאר לי את מעשיו, שאמנם הוא מחלל שבת, אך לא בטוח שהוא מחלל שבת - אפיקורוס, דהיינו שמחלל שבת הוא ככופר במעשה בראשית, ואם הוא כופר במעשה בראשית למה הוא בא להתפלל?! אלא יש להניח שמה שהוא מחלל שבת נובע מחמת חוסר ידיעה. ויש להקל עליו.

בזמנו היה נוהג אאמו"ר שלאחר סעודת שבת בבוקר היה יוצא יחד עם אימי לטייל מעט ברחבי השכונה ובאחת השבתות שאאמו"ר יצא כך מביתו בדיוק הגיע השכן ברכבו לבנין, השכן שראה שהרב רואהו נוסע עם רכבו בשבת הזדעזעו עמוקות, ולאחר מכן בא אלי ואמר לי שהוא מתבייש מאוד שהרב ראה אותו נוסע בשבת, ואוי לה לאותה בושה! אמרתי לו הרב ראה אותך, אבל גם הקב"ה ראה אותך...! אך הוא אומר לי 'חיה ותן לחיות! אני מחלל שבת, אבל שתדע לך שמהיום לא תראו אותי מחלל שבת! אני יחנה רחוק מהבית באופן שלא תראו אותי בשבת נוסע ברכב כלל!!!'

בשלב השלישי, היהודי הזה הפסיק לגמרי לנסוע בשבת! והתחיל לבוא בכל יום להתפלל ולהניח תפילין. ובאותה תקופה היה אאמו"ר דורש בבית לפני המתפללים דרשה בליל שבת וביום לאחר מנחה עד סמוך לשקיעה, לא היה איכפת לו כמה אנשים משתתפים בדרשה שלו ובפועל היו שם כעשרים - שלושים איש בלבד, והאיש הזה התחיל לבוא לדרשות ולשיעורים, ובא לאאמו"ר ושאל אותו למה בליל שבת לאחר הסעודה אין שיעור? אנחנו יושבים בבית ואין מה לעשות בזמן הזה! ושמעתי שכשהרב התגורר בגאולה על יד 'פורת יוסף' היה בכל ליל שבת דרשה, ולמה לא נעשה את זה שוב כאן?

ואמור"ר נענה לו בחיוב, והיהודי הזה היה מפרסם ותולה מודעות, ובמשך שנים היה שיעור גדול לאחר הסעודה והיו משתתפים בו כמאתיים איש יותר, ולא יאומן שמי שיום ואירגן ודחף את כל זה הוא אחד מחלל שבת לשעבר!! ובכל פעם אמור"ר היה אומר לי 'תאר לך שהייתי אומר לך שלא להעלות אותו לתורה בשבת, מה היה יוצא מזה?! הלא הוא היה יוצא ממורמר על כל הדתיים וכו', הרי הוא לא היה מבין את המשמעות של מחלל שבת, אדם שאינו דתי אינו מבין את חומר האיסור, והוא היה מפסיק לבוא לתמיד.

ולאחר שאמור"ר צוק"ל עזב את 'רחביה', אותו יהודי עזב אף הוא לשכונה אחרת, ובא אלי והתלונן על המקום בו גר שאין בית כנסת כלל, ומתפללים בדירות פרטיות בדוחק. ועזתי לו והשתדלתי בשבילו בערייה, והקצו לו שטח, והרב אריה דרעי הי"ו אירגן לו תקציב ובנה בית כנסת גדול וכיום הוא בעל הבית של הבית כנסת, וכל זה התוצאה של אותה התייחסות נאותה באותה שבת!

והנה, אם ננהג שמעלים לתורה רק שבעה עולים, במקרה כזה בו העולה הוא מחלל שבת תהיה בעיה אם יצאנו ידי חובה, שהלא לא עלו לתורה שבעה עולים, כיון שהעליה של המחלל שבת אינה נחשבת לשבעה עולים. לכן יש לומר בזה שמותר בזמננו להעלות יותר משבעה עולים. ופעמים שאף כאן בבית הכנסת כשאני קורא בתורה, אני שם לב שיש כאלה שלא קוראים את הקריאה בספר תורה, ובגלל זה אני מעלה עולה נוסף כיון שאיני מחשיבו לשבעה עולים. ופעמים אף שאני שם לב בתחילת הקריאה שהעולה לא קורא ואני מסמן לו שיקרא יחד עימי. ואני מדגיש את ההלכה הזו שלא כולם מודעים לה, ועד כמה שזה חשוב.

ט. מנהג ירושלים בהוספת עולים לתורה בשבת

ולאחר שהוכח שדעת הרמב"ם והראשונים עד השלחן ערוך שמותר להוסיף על שבעה עולים בשבת, ויש לכן נימוקים רבים. כתוב בשו"ת קול אליהו (ח"ב חאו"ח סימן טז) לרבי אליהו ישראל שהיה חבירו של מרן החיד"א, שמנהג ירושלים להוסיף על העולים. וכן בשו"ת עולת איש (חאו"ח סימן ד) לרבי יעקב שאול אלישר כתוב שכן הוא מנהג ירושלים מלבד מנהג ישיבת המקובלים 'בית - אל' ועוד כמה מקומות קטנים שנהגו שלא להוסיף.

י. חשיבות בדיקת סת"ם במחשב

יש טענה חזקה כנגד המנהג להוסיף עולים לתורה בשבת. שהנה לכתוב ספר תורה אינו דבר פשוט, שיהיה ספר תורה נקי משגיאות ומטעויות, ועשוי בקדושה. ומי שזוכר בעידן שלפני בדיקת ספרי תורה במחשב, היה נפוץ מאוד להחזיר ספר תורה להיכל מחמת טעות בקריאה. ואצלינו בבית הכנסת הנהגתי מזה שנים שיהיה אחד שביום שישי יקרא את כל הפרשה בשני ספרי תורה ומדקדק למצוא שהם נקיים מכל רבב. ועדיין מפעם לפעם קורה שמוצאים טעות בספר תורה ומחליפים אותו.

ויש שרוצים לטעון שאם ספר תורה הוא ספק, אם כן מפני מה להיכנס לספק ברכות לבטלה, שיעלו את השבעה עולים שדרוש מעיקר הדין ואין להוסיף יותר מחמת הספק.

אך טענה זו איננה נכונה, כיון שספר תורה הוא מוחזק בכשרות ומחמת כן אנו מברכים, וכל זמן שלא מצאנו טעות בפועל אין שום סיבה לפסול ספר זה. ובזמננו החזקה הזו היא חזקה מאוד, כיון שבזמננו יש את המחשב, והוא בודק אם יש שגיאות בספר התורה.

אמנם המחשב אינו בודק את הסופר שכתב את הספר אם עשה זאת כראוי, שאמר 'הריני כותב לשם קדושת וכו'', וכן לפני כתיבת שמות הקודש אם אמר 'הריני כותב לשם ה' וכו"ב. אולם מסתמא סופר ירא שמים נוזהר בזה מאוד.

וכגון שהיה פעם מישהו הפיץ ברבים על שני שמות שאינם שמות של קודש אלא של חול ולא צריך לקדשם. והיתה זו טעות בהלכה. והתברר לי שהיו כמה ספרי תורה שנעשו כך, והיתה מבוכה מה ניתן לעשות?!

והנה כיון שהם שמות קדושים אסור למחוק את האותיות, למרות שנכתבו שלא בקדושה, והפתרון לכך הוא 'לגדור', דהיינו לקלף את הקלף מתחת האותיות בשלימות. ומצאתי תלמיד חכם אחד כאן ב'הר-נוף' שמומחה לכך, ויודע לגדור גם בקלף דק, וראיתי כמה ספרי תורה שתיקנם, והיו אלו מהודרים ונאים. ולפני שנים הייתי ב'מקסיקו' והיתה שם את הבעיה הזו, והיו צריכים לגדור את האותיות, וחתכו את הגידים במחברים את היריעה של ספר התורה, והביאו לי אותם, והעברתי לו כאן בארץ ועשה עבודה יפה כל כך עד שכמעט ולא היתה מורגשת. והוא קילף את הקלף מתחת לשם ה' בזהירות, וקידש שם ה' וכתבו בקדושה מחדש.

ובאמת בעיה כזו המחשב אינו מגלה, אך חסרות ויתירות ואותיות מדובקות וכדומה המחשב מגלה על אתר. לפי כמה שנים הביאו לכאן ספר תורה אחד יפה ומהודר מאוד, ואני חושב אולי אחד מהיפים ביותר שהיו כאן, והוצאנו אותו לקריאת 'זכור'. וכשקראתי בו לפתע הציבור כולם מעירים לי על טעות בקריאה, ומתברר שהיתה שם אות מיותרת, והחלפנו ספר. לאחר מכן הלכתי לבעל הספר והסבתי את תשומת ליבו על כך שהספר כל כך יפה אבל פסול, ואפשר למנוע דבר כזה בבדיקת מחשב פשוטה. בעל הספר מיד השיב לי, שעשה בדיקת מחשב, ואינו מבין היאך קרה דבר כזה שהמחשב לא ידע על הטעות הזו. כשבדקנו את תוצאות בדיקת המחשב, התברר שהמחשב אכן זיהה את הטעות הזו, אך מי שהיה אמור לתקן את התיקונים ככל הנראה לא שם ליבו לתקן את הטעות הזו.

ושמעתי מקרה שאירע בבני ברק בסופר אחד שהיה כותב בצורה מהודרת ובכתב יפה ומיוחד מאוד, ורבים ביקשו לרכוש סת"ם רק ממנו. והנה בא אחד וקנה ממנו מזוזה, והסופר אמר לו שאינו צריך לבדוק את המזוזה בבדיקת מחשב כיון שבדקו אותה כך כבר בעבר. הלקוח שילם את מחיר המזוזה, ובכל זאת החליט לקחתה לבדיקת מחשב. וכשהביא את המזוזה לבדוק לא אמר לו שמזוזה זו נבדקה במחשב בעבר, הבודק סרק את המזוזה במחשב, והתוצאה היתה שהמחשב זיהה שמזוזה זו היתה בעבר בבדיקה! וכן המחשב אמר שהיא כשרה למהדרין.

הבודק כשראה שהמזוזה הזו נבדקה בעבר בדק את תוצאות הבדיקה הקודמת, ומתברר שבפעם הקודמת המזוזה היתה פסולה. והבעיה היתה שיש דיבוק בין אותיות באופן שאי אפשר לתקן, כיון שיש בה בעיה של 'חק תוכות'. דהיינו, לדוגמא, אם נפלה על הקלף טיפת דיו, וצריך לכתוב כעת אות א', אי אפשר לגרד את טיפת הדיו עד שתיווצר ממנה אות א', כיון שזה נקרא 'חק תוכות', דהיינו האות נוצרת מאליה, ואני צריך 'חק ירכות' שכל אות תיווצר מתחילה כך. והלכה זו מאוד מצויה, וכגון במי שהיה צריך לכתוב אות ה' וכתב ח', אינו יכול לגרד את החלק הקטן המפריד בין הח' לה', מהסיבה הזו שזה 'חק תוכות'.

אם כן במזוזה ההיא שהיו בה שתי אותיות מדובקות זו לזו, היו צריכים למחוק את האות לגמרי כדי שלא יהיה שם 'חק תוכות', ומאידך הדין הוא שבמזוזה צריך שתכתב 'כסדרה', אם כן אין תקנה למזוזה כזו והיא צריכה גניזה, והיאך פתאום היא כשרה למהדרין! מסתבר שהסופר חס על ממונו ועל המזוזה הזו וכמעט הכשיל את האדם במזוזה זו.

בודקי אותו מכון סת"ם שראו את המעשה, הלכו אל הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר צוק"ל לדעה מה עושים? שהרי הסופר הזה תיקן מזוזה באופן של 'חק תוכות'.

הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר כששמע על כך רצה להחרים את הסופר, ולהפיץ ברבים שהסופר הזה איבד את נאמנותו שלו ואין לרכוש ממנו סת"ם כלל. כששמע הסופר על כך, הלך לפני הגר"ש וואזנר ובכה והתחנן על נפשו, ונשבע שמעולם לא עשה כן רק בפעם הזו שהיצר הרע גבר עליו, ומתחייב ומבטיח שלא יעשה כן יותר. ולמעשה, הגר"ש ריחם עליו ולא פירסם את שמו.

יא. חזקת כשרות בספרי תורה

לאחר כל האמור, שהמחשב כיום מהימן להבטיח ספרי התורה ברובם כשרים ומהודרים, וכיום לספרי התורה יש חזקת כשרות חזקה וברורה. וכן עם התפתחות הטכנולוגיה גם הקלף יותר משובח, ומקצועיות הסופרים רבה יותר, ואנשים כיום יודעים שלא לרכוש ספרי תורה מכל הבא ליד, אלא בודקים בשבע בדיקות וחקירות ממי הם קונים, ומי הסופר, ואם הוא ירא שמים ואיך הכתב שלו וכו'.

ולפני שנים, היה יהודי זקן שרצה לקנות ספר תורה, ורכש ספר בזול מאוד בלי לבדוק את איכותו, והכניס אותו לבית הכנסת של אמור"ר מרן צוק"ל. ואני הייתי קורא שם בתורה, והייתי הרבה מסתפק על כל מיני שאלות שהתעוררו. והנה שבת אחת היהודי הזה עלה לתורה לעליית משלים, ובאותה שבת קראו בספר תורה שהוא תרם, והנה בדיוק בעליה שלו מצאתי טעות. כשסיים את הקריאה שלו, הלכתי לאמור"ר וסיפרתי לו שיש טעות בספר. אמור"ר שאל אותי, ולמה לא אמרת מיד שיש טעות בספר? אמרתי לו, שהיהודי הזה כל כך שמח בספר שקנה, שאם הייתי אומר שיש טעות בטח היה הדבר עולה לו בבריאותו, וכיון שהוא אחרון ואין אחריו מי שיברך, עדיף לעשות כך שלא ידע שיש טעות. אמור"ר הגיב על הנעשה 'יפה עשית'. אך מיד לאחר השבת שלח לקרוא לבניו של אותו זקן, ואמר להם שאביהם כנראה לא ידע וקנה ספר תורה לא טוב, ולכן, אינו מוכן להוציא את הספר

הזה יותר! הבנים קבלו בהבנה את הענין, ושאלו את אמו"ר אם מותר להם למכור את הספר. אמו"ר השיב להם שמותר. והאמת היא שבאמת אסור למכור ספר תורה בשביל לקנות ספר תורה אחר [- זוהי מחלוקת אולם כך המנהג], אך באופן שכזה שהספר הראשון על פי רוב הוא פסול, אינו ספר תורה כלל, ומותר למכרו לכולי עלמא.

לאחר שמכרו את הספר, הקונה גילה את חסרונותיו של הספר, והוא טען שהם רימו אותו, כיון שאמרו לו שהספר הזה היה בבית הכנסת של הרב עובדיה, והוא החזיק בדעתו שאם הספר היה שם נראה שהוא ספר מצויין, ולאחר שקנה גילה שלא מינה ולא מקצתיה, אדרבא לא סתם הוציאו את הספר הזה משם, וביקש להחזירו, והם לא הסכימו, והלך ותבע אותם לדין תורה. ולבסוף הסתדרו להם איכשהוא.

לכן בימינו אין כל חשש של ברכה לבטלה לעולה לספר תורה, משום שיש חזקה מהימנא שהספר הוא כשר וטוב. ויש לצרף לכך את דעת הרמב"ם (שו"ת פאר הדור סימן ט) שסובר שאפשר לברך אף לכתחילה על ספר פסול, כיון שסובר שהברכות אינם על הספר הזה, וכמו בשאר מצוות שמברכים על המצוה הזו, אלא הן ברכות לקב"ה על התורה שנתנה לנו, ולכן אפילו שהספר פסול מברכים, ואפילו בעל פה. ע"ש ואכמ"ל [וראה בספר הלכה ברורה ח"ז בשו"ת אוצרות יוסף בסופו סימן ה אות זס מש"כ בזה באורך].

ולהלכה מסקנת הדברים שמותר להוסיף עליות לתורה בימינו אף לכתחילה ללא כך חשש.

יב. לא להוסיף עולים יותר מידי

ויש לדעת עוד שאמנם אפשר להוסיף עליות לתורה בימינו ואין בזה כל חשש, אך יש לדבר גבול ומידה. ומאידך גיסא יש בעיה בזה של טורח ציבור. שהנה כתוב שבשבת ממהרים את התפילה בשביל עונג שבת, ולכאורה אין להוסיף יותר מידי, ולכן היו קהילות שתיקנו שאין להוסיף בשבת יותר משלושה מוסיפים. והיו מקומות שתיקנו להוסיף עליה אחת בלבד.

ואף כשיש חתן, אני אומר כאן בבית הכנסת שמספיק להעלות את אבי החתן ואבי הכלה והחתן בעצמו, ולא להעלות יותר מזה. וכן בברית מילה מעלים רק את אבי הבן. וכל זה כדי למונע טורח ציבור. ואם יש מצב שאנשים מבקשים להוסיף, וקרה לי כאן כמה פעמים שניגשו אלי אנשים שאמרו לי שיש להם אורח מחו"ל וכיו"ב שהוא שעת צורך מותר להוסיף על העליות כפי הצורך.

וכמו כן במקומות שהעליות אינן עולות ביוקר, אפשר לומר להם שיקנו את העליות בכסף ולא להוסיף על העליות משום טורח ציבור. מאידך פעם היו העליות כאן עולות מאות שקלים לעליה, ובא אלי אחד המתפללים ואמר לי שהוא רוצה לעלות לתורה ואינו יכול לעלות כיון שמחיר העליה יקר מאוד כאן, והשבתי לו בחיוב והוספנו עליה.

ורק זאת צריך לדעת, שיש לומר לבעל קורא מתחילה שצריך להוסיף עליה, כדי שיוכל לחלק את העליות כהוגן, כיון שלכתחילה לא כדאי לחזור סתם על מה שקרא כבר.

יג. יום טוב כשבת לענין זה

ובענין הוספת עולים לתורה ביום טוב. הנה לעיל הבאנו את המשנה ושם כתוב כך: 'וביום טוב חמישה, וביום הכיפורים ששה, ובשבת שבעה, אין פוחתין מהם אבל מוסיפים עליהם'. ע"כ. ויש מחלוקת היאך להסביר את המשנה. אם התיבות 'אין פוחתין מהם אבל מוסיפים עליהם' נאמרו על שבת בלבד, ואילו ביום טוב וביום הכיפורים אין מוסיפים על העולים, או שמא שנאמרו תיבות אלו על האמור לפני כן שבת ובכלל יום טוב ויום הכיפורים.

והנה אם נבאר שהסיבה לכך שבשבת מוסיפים על העולים מכיון שהוא יום שאסורים בו בעשיית מלאכה, הלא גם ביום טוב ויום הכיפורים אסורים בעשיית מלאכה. וכסברא זו מבאר רש"י שם (ד"ה ואין), והרמב"ם פוסק כן להלכה (פ"ב מהלכות תפילה הלכה טז) שגם ביום טוב וביום הכיפורים מותר להוסיף על העולים לתורה.

יד. לא להשוות את יום טוב לשבת

לעומת זאת הר"ן (מגילה דף יב ע"ב מדפי הרי"ף) מביא שיש אומרים שאין מוסיפים על העליות של יום טוב ויום הכיפורים, ומה שכתוב במשנה שמוסיפים היינו רק לענין שבת. ובביאור הענין כתב הר"ן, שהנה ביום טוב כמות העולים הוא חמישה עולים, ואם יוסיף שני עולים לתורה, תעלה הקריאה להיות כקריאה של שבת. וכמו כן ביום הכיפורים שמעלים ששה

עולים, ואם יוסיף עולה, תעלה הקריאה של יום טוב להיות שוה לשל שבת. רבינו יונתן מלוגיל (שם) כתב עוד טענה, שהנה בשבת שמכנינים מאכלים לכבוד שבת מיום שישי, אפשר להתעכב מעט בבית הכנסת, מה שאין כן ביום טוב שמכנינים את האוכל בעיצומו של יום, יש לקצר ולא לעכב את הקהל, כשם שאנו נמנעים מלהוסיף עולים ביום שמותר בו עשיית מלאכה.

וכן ביום הכיפורים, שאנשים בתענית ויש להם צער, יש לקצר ככל האפשר ולא להכביד על הציבור, ולכן אין להוסיף בעליות לתורה ביום הכיפורים וביום טוב [ויש לשים לב, שאף על יום הכיפורים שמתפללים בו כל היום כולו כתב עליו רבינו יונתן מלוגיל שאין להאריך מידי, עד כדי כך].

טו. דעת מרן והרמ"א בהוספת עולים ביום טוב

מרן בשלחן ערוך (סימן רפב ס"א) לא חילק בין יום טוב ויום כיפור לשבת, ומשמע לכאורה שדעתו שאפשר להוסיף בעליות גם בימים אלו, וכדעת הרמב"ם וכפירוש רש"י במשנה.

ולעומתו הרמ"א מחלק, וסובר שביום טוב אין להוסיף עליות לתורה על החמישה עולים וז"ל: 'הוא הדין ביום טוב מותר להוסיף על מנין הקוראים, ויש אומרים דביום טוב אין להוסיף. וכן נהגו במדינות אלו מלבד בשמחת תורה שמוסיפין הרבה, גם בכל יום טוב אין המפטירין ממנין הקוראים, כד' לקמן'. עכ"ל.

ובדעת הרמ"א שכתב שמנהג האשכנזים שלא להוסיף על מנין הקוראים, יש לומר שדעתו שעיקר הדין הוא שמותר להוסיף על מנין הקוראים, אך המנהג הוא שלא להוסיף. משום שאם לא נאמר כן, מהו ההיתר בשמחת תורה לנהוג אחרת?! דהיינו אם אסור להעלות עולים נוספים לתורה למה שבשמחת תורה יהיה הדין שונה.

ומוכח שהרמ"א סובר שמותר להוסיף ביום טוב, ורק המנהג הוא שלא לע" שות כן, אך בשמחת תורה שהוא שמחה שכל הקהל רוצה להיות שותף בש" מחת סיום התורה נוהגים בו כעיקר הדין להוסיף עולים לתורה אף ביום טוב.

טז. הוספת עליות כפי עליות היום

ויש לומר עוד ראייה בדברי הרמ"א שודאי סובר שמותר להוסיף על מנין העולים. שהנה לעיל (אות ג) הבאנו את המחלוקת בגמרא אם מפטיר עולה למנין שבעה או לא. ומחלוקת זו היא גם לגבי יום טוב אם מפטיר עולה למנין חמישה או לא. ומי שסובר שמפטיר עולה למנין חמישה ביום טוב, סובר שביום טוב מעלים ארבעה עולים שקוראים את הפרשה בספר ראשון, והעולה החמישי עולה לספר שני והוא המפטיר. ואילו הסובר שמפטיר אינו עולה למנין חמישה, צריך שבספר הראשון יעלו חמישה עולים, ואחר כך המפטיר יעלה לספר תורה שני.

ולפי האמור לעיל בשם התוספות (שם כג.) שאין אנו מחשיבים את המפטיר למנין העולים, אלא רק בתור תוספת, כיון שממא נפשך יהיה טוב, למאן דאמר 'מפטיר אינו ממנין העולים' הוא באמת אינו ממנין העולים, ולמאן דאמר 'מפטיר עולה למנין העולים' יהיה הוא רק כמוסיף על מנין העולים.

אם כך, למנהג האשכנזים, שכתב הרמ"א שבכל יום טוב אין המפטירין ממנין הקוראים, לכאורה הוא דוקא אם נאמר שאפשר להוסיף על העולים ביום טוב, אך אם נאמר שאי אפשר להוסיף על העולים ביום טוב מפני מה נקל על המפטיר להיות נוסף על החמישה עולים?!

ולהלכה, למנהג הספרדים מותר ביום טוב להעלות עולים מוסיפים לתורה, ואמו"ר היה נוהג להוסיף עליות כמנין העליות שבאותו היום, כגון בראש השנה שמעלים חמישה עולים היה מוסיף עוד חמישה מוסיפים. כדי לזכות את הציבור לעלות לתורה בימים אלו.

לעומת זאת האשכנזים נוהגים שלא להוסיף אלא אם כן במקום הצורך גדול. כגון שאם בקריאת יום טוב העלו חמישה אנשים, וטעה ולא שם לב וחילק את העליות לפי החלוקה של יום טוב שחל בשבת, ולאחר חמישה עולים כבר סיים את הקריאה, שיכול להוסיף עוד עולה בשביל לסיים את הקריאה כפי המנהג.

בשבוע הבא בעזרת ה' במסגרת השיעור השבועי ימסור הגאון רבי אופיר מלכה שליט"א שהוא גאון עצום ובקי בהלכה, ובקי בפסקי אמו"ר מרן זצוק"ל, ופוסק הלכה בעצמו, ובנוסף הוא מגיד שיעור נפלא בעל כושר הסברה ובהירות נפלאה. תמיד אני שומע על ההיענות הרבה כשהוא בא לכאן.

שמעו ותחי נפשכם

6730

למתקשרים מחו"ל:
+972732496730

קו ההוראה העולמי

תלמידי מרן זצוק"ל

משיבים לשאלות בהלכה 24 שעות ביממה

